

ARIMIZTIA

AZKORRORAN

Aita Gemellik "Psicologia de la edad evolutiva" liburuan dakarren arauz.

I.- PERSONALIDADEA

Aita Gemelliren ustez gizatiar personalitatea auxe da: "gizonagan arkitzen ditugun biziztiar eta arimiztiar gaien batasuna armonikoa. Eta personalitatea eta gizon bakoitzaren berezitasuna gauza bat da." Ona emen bi terminotan daraman definizioa.

Lenengo atalari derizkionez, arimiztilari asko arkitzen ditugu gizatiar gai menak atomistikoki, banaka gogartzen dituztenak eta ondore au ateratzen dute: personalitatea gizonaren nolatasun guztien txorta da, bakoitza bakar-ki artuz, onen men guztien txorta. Au oker bat da.

Egia, arimizti ta gorputzizti gaiez osotuta gaudu, bañan personalidadearen gogaitzez badiardugu, batasun bat bezela euki bear degu personalitatea, eta teknikak onela eskatzen digulako biotziztiar bizitzaz eta gogozko egimenetzaz mintzatzan bagera ere, gogoan izan bear degu, artifiziala dala banatze au, gizonaren bizitzarena, ots, gizonaren arimizti eta gorputzizti bizitzarena bezin artifiziala.

Bigarren atalera sartuta auxe ikusten da: personalitatea, berezia da bakoitzagan. Ez bizitzaren lenengo urteetan, menak azkortzeke daudelarik berdiñak diralako denak.

Almenak azkortzen dijoazten neurrian, men denen aiurri saillean tarte bat artuko dute.

II.- AZKOR-AROA

Stern, arimiztilariak "personalistica" deritza azkor-aroari. Ederki esanak daude onela arizmiztiar aldakuntzak, barneko burrukak eta funtzioen auziak, gero, denen txortatuta ondorea personalidadearen erabidea izango da. Aro ontan, umea eta mutikoa izaera eta nolatasun betiko bat artzen ari dira zirti-zarta izugarrian. Besteengandik berezitzen diran aldetik, badaukate personalidadea; eta bere etor-aroako personalidadea au mallan mallan azkortzen daramakite, aberasten, osatzen, batzuk azkar eta besteak poliki, kanpotik ditun zer eragille edo faktoreei jarraiki, ots, ezierari ikaslaritzari, jardunkintzari eta auzoki edo ambienteari jarraiki.

1) AZKORTZA.

Au egin bat da: gizonaren arimizti aldeata gorputzizti aldeata batera azkortzen dirala. Paralelismo bat dago. Esate baterako, aurra, ezterriko organoak eltzen zaizkionean eta antzarpenez edo imitazioz, gogozko menak kizunaren edo objetoaren eta entzumenezko irudiaren arteko zerikusiaz konturatzen danean, mintzatuko. Baña paralelismo au, arimiztialri askoren kontra, ezta osatua.

Paralelismoa badago, bañan, gorputzizti azkortzak ezta arimizti azkortza zeinduko; ez ba, paralelismoa ez datu oso osoa. Eta au da azkortzaren lenengo prinzipioa.

Bigarren prinzipioa au da: "eltzen ari dan personalidadearen azkortza mallak, izugarritzko lasterraldi uneak eta motelaldi bereziak izaten ditula eta bein edo bein atzeraldiak ere bai. Eta au sail bietan, bai gorputzizti ta bai arimizti salletan.

Beste lege bat ere artu ditekera abateko bezela: dena mallaka dijoala. Goreneko funtzioa, aurretik izan zakion azpiko funtzioaren jardunak antolatuz eta erreztuak izan bear dute. Aldaketak azken mallan personalidadea artzen dularako, bi alderdi dauzka: geldiro, bakoitza zeintzen, motatzen dijoa bere nolatasunean. Arimizti batasunak geroago ta areago batasunaren atzetik dabil.

2) FAKTOREAK.

Bi lege berdin jarri bear dira gizon

guztientzat. Lege auek gizonen bi joera nagusienetan agertzen dira: iraupenerako joera eta aurrerapenerako joera. Lenengo joerari jarraiki gizona aski arduratuko da bizitzeko gauzak eta alakak billatzen. Bigarrenari jarraiki gizonak bere izakia osatzen alegiñak egiten ditu.

Eta garrantzi aundiko beste bi faktore arkitzen ditugu: ondorea eta auzokia. Landa ontan, filosofoeri utzi bear diegu eskubidea, beren estabaida amaigabetan jarrai dezaten. Auetako batzuk "nativismoari" lotzen dakie. Besteak ezetz esaten dute. Lenengo sallekook, au onartzen dute, zera, azkortza guztia barneko faktoreri zor zaiela, belaundartasunei alegia. Besteki bigarren sallekook "tabula rasa" bezela dala usten dute jaiotzen danean. Geroago dezaken guzia kanpotik artuko du, auzotik edo ambientetik.

Alde bietakoak dauzkate beren arrazoiak, bafia arrazoizkoena erditik abitzea izango dala deritzait, azkortzan eta personalidatean, belaundar tasunak eta ambienteak eragiten dute, batak eta besteak. Eta mota askoko zenbagaitez gizonak, gizonen funzioaren aberastasunak eta giza-personaren barrun-sasiak gogortzen dute gure erdiko iritsia.

Ritmo onekin dijoa azkortza. Ezierak azkortu dezake ritmo au, bafia ezin dezake esenzialki aldatu. Irakasle-tzak eragin sundia izan arren eta jardunkintzan sortzen diralarik ere oiturak.

3) AGERRALDIAK.

Jaiotaroa, jaiotzetik "gizon" gazte, ogei urte arte izaten da. Iru agerraldi dauzka: a) lenengo sei urteak, b) zazpitik amalau arte, d) amalautik ogei arte.

Atalpen au agerraldi bakoitzaren berezko aldaketa sakonen araura egiña dago; eta agerraldi bakoitza, gorputz-arimizti azkortzaren momentuen ondorea da. Nolatasun berezi bat señalatu ditekete aldi bakoitzarentzat: lenengo agerraldi unean, jolas egiten dute eta onela sistema motriz-a eta mintzogintza osatzen dute; bigarrengean, jolasa utzita lanean asten da, gogozko almena azkortuz; irugarrenean, barruko lana egiten dute. Gazteak, bere bizitza bizitzen asten da.

Bafia laburtza onek ezta azkoraro guztia kolkora-

tzen. Laburtza au bizar-arotik asten da, ots, amabi ta amalau urtetatik, bizar-aro aurreko urteak bigarren aldirako utzi-rik eta gizaroa amalau ta amasei urtetatik, eta gaztaroa amasei ta emezortzitatik. Bizar-aroa, "ni" arkitzeak zeintzen du, gizaroa "ni" onen baitaratze edo konzientziaren eratzeak eta gaztaroa, lenen arkituta baitaratutako "ni" onen sendotze irmeak.

Aldi edo periodo aueri agerraldiak deritzaiegu. Baña ez dezala iñork uste agerraldi auek orpoz orpo urte auei lotzen zaizkien bakoitzetan, izan ere ez dira batuzi berezietan bakarrik arkitzen berezitasunak, batuzi edo indibiduo bakoitzetan ere bai.

IRU AGERRALDIEN NOLATASUN GENERALAK

Spranger^eek definitzen du "gaztearen arimiztia emen datza, "ni"-ren arkitzean" Bizitzako asmo bateren eratze bat da, bere bizitzaren agerkera bakoitzen azitze ta azkortze geldia.

Laburtza ontan ezdet sartuko azkorraro osoa. Emen auxe bakarrik ipiñiko det: bizitza baten mallazko eratze eta azitze geldia.

1) BIZAR-AROA.

Bizar-aroa, bigarren jaiotza da. Eta au, ez "ni" agertzeagatik bakarrik, animako aldakuntza sakonagatik ere bai, ots, maitasarrerren eta adimenaren azkortza aundia, gizarteko sentimentuen agerkuntza, armegin arazoa... Azkenengo arazo onen garrantziarekin explikatua izan dituzte animako aldakuntzak, onek bizitzizti aldakuntzekin duan paralelismoagatik, bigarrengoak lenengoen ondore egifiek. Baña paralelismoaren egi osoeza ikusirik bizararo aldian mutikoaren arima-bizitzaren esanaia baitaratu eziñik gelditzen da.

Bi prinsipio jarri ditezke: 1) zalantzik gabe, garrantzi aundia dauka bizitza organikoak arima-agerpenetan. Eta au egin-kontuen azterketak egiztatzen dute. Egin-kontu auen arauz umearen azitze aundiarena, alturan, amaika urtetatik amabitara ta amabostetatik amasei bitartean gertatzen da. Beraz, bizitzizti lan aundienean gaude.

Gero auxe adierazi bear degu,bizararoa igaro-al-dia dala.Beraz bizararoan,personalidadeak,bere aurreko ta atzeko agerraldien nolatasunak eukiko ditu,au da,aurtzar-arena ta gizaroarena.Alde guztietatik aurrarena baño abera-tsagoa da,baña gaztearena ainbeste ez.

Bizarraroaren aurrenetako agerpena armegiñen be-reiztea da.Gizaroa eldu dediñean armegiñen berezitasuna e-rakarkor izango zaie,baña orain,gaurdaño alkarrekin zebil-tzan neska-mutillak bakatzeko kausa da.Eta su bizarraroa-ren joera aldatzeari zor zaio.Alkarren armegin berezitasu-nak piskana nabarmentzen ari izandu dira ta une ontara iris-tean,bakoitza gauza bereziagatik arduratzen da ta mutikoa bere kidekoei,au da,mutikoei batutzen zaie.Une ontatik nes-ka-mutillak bide berriak artzen dituzte.Berriro,emen atal-duko det arimizti landa ta A.Gemelliren lana,mutikoei bu-ruz jarduteko.

Dudarik gabe bizarraroaren arazorik zorrotzena armegin arazoa da.Baña punto berezi au beste toki baten az-tertuko det,orregatik an arkituko du bere lekua.

Amabi edo amairu urte aldetan,mutikoak "ni"-ri buruzko sensibilidade aundi bat artzen du.Bidegabekeriz jokutzen badira berekin,asarretu egiten da.Aolku bat ematen bazaio,burua zuti jartzen du.Eskuartean artzen duan jomugan burugogorra da. Besteki,eztenik eregilleena bere omena iza-ten du. Bere omenez egingo ditu,bere betebear guztiak.Ome-na izango du bere jomuga.Abelera au "ni"-ren baitaratzea gertuan daukan adierazpena da.Agerpen oneri jarraiki,eztu nai aurra bezela tratatua izan dedin,gazteak bezela baizik eta al dun guztia egiten du gizonek egiten dutena egiteko. Erdi eraturiko personalidadeak dira.Eta bi agerpen garran-tzitsu auek,armegiñarena ta "ni"-rena,bidegaldutzearen kau-sa dira.Bizarduna beregan izkututzen da,bere baitan egin diran aldakuntza izugarriak agertzeko lotsaz eta sentitu ditun arazo berriak esateko bildurrez.Besteki etzaio atse-gin lengo ambiente edo auzokia;eta onak goibeltasuna ta bakartizaletasuna sortarazten dio.Berekiko naigabetasunari beste nolaera oni eta egoera berri oni,etorroroko arazoak sortzen zaizkio.Onela daudenean gauza utsa naikoa da anima auek minberatzeko.Zuzentasun argirik ezak,ezin ezak,etorra-roko arazoak eta bere geldotasun usteak,goibel egiten dute

ta agerraldi onen berezitasuna artzen,ots, laguntzaren bi-llaketa ta bitartekoaren bearra; persona tajuzko baten jomuga, adiskide aundi ta indartsu baten naia.

2) GIZAROA.

Bi ataletan zatitu dezakegu. Lenengoan, mutikoa lasaitasun ta atsegintasunaren jabe da; bigarrengean, larritasun aundi-ren gai egiten da ta orregatik oñazeen jabe.

Aurreko agerraldiaren azken aldean bere baitan izkututzen ikusi degu mutikoa. Orain besteekin adiskidetasunak asmatzen dakusgu. Lenengo gizaroa, izakiaganako maitasar sakon ernetzeak nolutzen du, gogozko bizitzaren eta etikosozialaren balioen jabetasunak eta beste armegiñezko personenganako maitasunak, au idealistikoki artuaz. Gizaroan bizkortasuna ta garra dira nagusi. Bizarrarotik gizarora bitartea poztasunez eta alsaitasunez beteta dago. Baña laster, lenengo galen edo desengañoagatik edo korapillo ta arazo sakonagatik edo zalantzagatik, besteen ulergaitasunagatik eta berekiko burrukagatik sorturiko une mingarriagatik, gaztea sufirtzen asten da ta aldi bizi bearrak, sakrifizio eta jasanbear asko sortzen dizkio. Bai ba, oraindik gizon eztana ikusten dualako, berak nai lukean gizonik arkitzen eztualako eta onelako beste milla gauzagatik. Gauz guztiok ez balezakete artu mutilla sufrimendu legor eta ernegaazi ontan, bai ederki.

Agerraldi onen sentimentu negusiena auxe da, zera, asmo ederren nai eta bear sutsu eta illun bat; eta nai ori asmo batean piztu ta konkretatzen da. Emendik ernetzen zaizkio goibeltasuna, gogobete eziña eta abar... Pasa ziran gizarodunentzat lenengo biozkadak eta zabaltasunak; baña oraindik eztauka gizonaren ezaguera zolirik eta ezperientziarik. Bere personalidadea erdi eratusa dago oraindik. Auxe izan diteke denen urrutiko kausa.

"Joeren anarki-aroa" ulertugaitz xamarra dalako, Aita Gemellikzenbait arimiztialriak ematen dituzten explikazioak dakartzi. Nik birenak artzen ditut: Mendousse'na ta Bühler'na.

Lenengoaren ustez, gizaroduna, arima zalantzak eta kontradikzioak asaldatzen du. Gizarodunak, iritziak aldatzen ditu, bere garrak azkortzeko prueba guztiak egiten di-

tu ta dana nai duna bein ere ez arkitzeko. Gaur oneretakoa dalakoan artzen duana, biar uskeri bat deritzeaio. Bere personalidadearen goraberak aldakorrak dira oso. Itz bitan, Mendoussek, gozoko anarki bat ikusten du gizaroan.

Bühler'en ustez gizaroa egoera basati bat da. Bere almen guztien gelditze bat bezela gertatzen zaio eta arinkeria, ondoeza, asarretasuna, zerbait egiteko asmoa ta alperkeria ditu lagun. Mutikoak berak ere estaki zer nai dun. Bühler'ek onela aletzen du au: organismo guztia gorputziziti eltzearen morroi dagolako.

Guztia au agertu nai dutenen joera illun eta sakonen azalpen bat besterik ezta. Esate baterako, armegintasuna. Agerraldi ontan ia ia gorputziziti eltzearen mugara iristen da tagaztearen arazoetan leku nagusia betetzen du eta bere barnean ematen dizkion bultzada gogorak minbertzen dute; ezpaitaki oraindik nola oinperatu. "Ni" ren gogozko alderdi batzuk besterik ez dira guziak.

Baña ez degu puztu bear geiegi azkorraroaren agerraldi au. Emen esan dan guztia egia da, baña askotan gizarodunak bere arazo guztiak aztu egiten ditu ta bere adiskideak billatzen ditu. Normala bada bederen.

3) GAZTAROA

Agerraldi onen asieraren eginik bereziena, zera izaten da, gaztea bere baitan berekiko gogartzen asten dala. Gaztea bere baitan tolestatzen da eta bere burua aztertzen du. Eta bere bizitzaren arazoa arkitzen du. Au personalidadearen gogortze bat bezela artu bear degu. Beste egin bereziak egiztatzen dute. Bildumak edo kolekzioak egiteko joera, gaztearen izakera familian... batzuk politikako, erlijiosorako edo ertirako eginai izugarrietara itzuliz, besteak adiskidetasunak sendotzen eta sakontzen edo jolasetara edo liburuetara jarririk, etorraroako elburuak antolatuz edo liriko olerkiak idatziz. Onela eratu nai bere personalidadea gazteak, besteak ainbat artu dezaten beartuz.

Eta gazteak aski arkitu nai du bere burua orotako. Zerbaitek, beste bateri laguntza eskatzera beartzen badu, beretasun kontua mindu edo egiten da. Au da agerraldiaren nolatasun nagusia: "askatasuna". Eta aldi onen azken al-

dera bere personalidadearen sentimentu au irmitzen dijoa ta askenean besteak aĩñaxe dala konturatzen da ta eztauka- la zergatik beti gora iñori begiratu bearrik. Denak berdiã ~~ñak~~ ñak izango zaizkio ta danakin itzegin al izango du, ta berak bezela egin ere egiteko guzia. Gero gizartean sartuko ta ikusten duan guztia egingo du.

Gaztaroan esnatzen zaio bere arima eta erlijio- ko, politikako ta moraleko sustraiak susmatzen ditu. Apeñ- aldi ontan ulertu ta maitatzen ditu gauz guztiak. Eta asko- tan gazteak, gauza auetzaz gogai berriak dauzkatela uste du- te, imitatze besterik egin ez arren. Askotan gañera itsusi- tu eta golegiztu egiten dituzte gauzak; baña ez dute ajola- rik ematen.

Gaztearen beste nolatasuna, auxe da, bizitzaren elburu bat eratzea. Artzen dun elburua persona batengan ik- kusten da, bere ikuspenean persona orri akats guztiak kenã duz eta persona orren egokitasuna onetsiz. Onela bere bi- zitzza zainduko du ta lan guztiak elburu orren alik kide- koena izateko egingo ditu.

Esneola'tar Anastasio.o.f.m.
Arantzazu.

.....

AZKOR-ARO	--	Edad evolutiva
GIZATIAK	-	Humana
BIZIZTIAK	-	Biológico
GORPUTZIZTIAK	-	Fisiológico.
AFIMIZTIAK	-	Psicológico
BELAUNDAR	-	Hereditario
BARRUNSASI	-	Complejidad interna.
AGERRALDI	-	Fase
MINTZOGINTZA	-	Aparato bucal
BATUZI	-	Individuo
AHEMEGIN	-	Sexual
EGINKONTU	-	Estadística
BIZARRARO	-	Pubertad.